

S PTICAMI SI DELIJO NEBO

V vsakdanjih pogovorih mnogokrat imenujemo letala tudi jeklene ptice. Resnici na ljubo so bila prva letala lesena in prevlečena s platnom. Kovinska letala so se uveljavila v 30. letih 20. stoletja. Danes pri potniških letalih prevladujejo aluminijeve zlitine, pri vojaških pa titan in njegove zlitine.

Ptiči so bili zgled že zgodnjim letalcem. Kmalu se je izkazalo, da z mahanjem s krili, letala ne bodo letela. Zato so posnemali jadranje, kot na primer Nемеc Otto Lilienthal. Celotna oblika letal in helikopterjev poskuša čim bolj posnemati obliko ptic. Posnemanju narave v tehniki rečemo bionika. Še danes konstruktorji letal preučujejo ptice, za izboljšanje aerodinamike letal. Ni dolgo tega, ko so opazili, da imajo orli, nekaj peres tudi na koncu kril, v vzdolžni smeri. Z njimi uravnavajo let. Tako imajo sedaj, po testiranjih v vetrovnikih, sodobna potniška letala konce kril zaokrožena navzgor ali pa dodano navpično ploščo.

Zato ni čudno, da so snovalci letal zelo pogost svoje modele imenovali po pticah. Najbolj so nam znana letala jugoslovanske proizvodnje, a tudi drugod imajo mnoga letala ime po prtičih.

V letalstvu Združenih držav Amerike imajo navado, da vse, prej sovjetska, danes ruska letala, poimenujejo z svojimi imeni. Namen tega poimenovanja je hitreše sporazumevanje med radarsko nadzorno službo in piloti. Imena določijo tako, da prva črka imena določa vrsto leteče naprave. Imena lovskih letal se začinjajo s F (fighter), bombnikov z B, transportnih letal s C (cargo), helikopterjev pa s H. Mnoga od teh imen so letala dobila po ptičih, a ne vsa, saj hitro zmanjka ptic za veliko količino novih modelov.

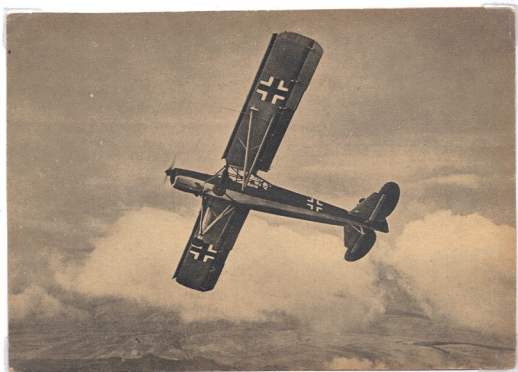
Plan:

1. Štorklja
2. Galeb
3. Sokol
4. Kos
5. Lastovka
6. Orel
7. Kragulj
8. Kolibri
9. Roparica/reptor
10. Kondor
11. Jastreb
12. Albatros
13. Tukan
14. Gos
15. Flamingo

Ptice in letala si delijo nebo

1. ŠTORKLJA

Letalo Fieseler Fi 156 Storch (štorklja) je nemška vojska med 2. svetovno vojno uporabljala kot izvidniško letalo in za prevoz pošte in oficirskega kadra. Visoke noge prednjih koles spominjajo na štorkljo. (Edit: *Der Adler – Luftwaffe Illustrierte*)

Štorklja je najbolj značilna ptica selivka naših krajev. Zanj so značilne dolge noge, velika gnezda na dimnikih in stolpom podobnih objektih. Je dober jadralec in je bila vzor prvim jadralnim pilotom (Otto Lilienthal). (potovana 1915, tisk: *Jmpr Strasbourgaise*)

2. GALEB

Šolsko letalo Galeb letalske tovarne SOKO je eno najbolj cenjenih šolskih letal na svetu. Na natečaju za šolsko letalo NATO zveze je med devetimi kandidati prišel med 5 najboljših. Izbran pa ni bil, zaradi manjših pomanjkljivosti, nečlanstva v NATO in kasneje razpada Jugoslavije. (Foto: Arhiv – fotocenter JNA, tisk: Gorenjski tisk Kranj)

Galebi veljajo za odlične jadralske, kjer vidimo podobnost z letalom. Dobri pa so tudi v pikiranju in okretnosti. (Edi Uitgave J. Prevot – Antwerpen, potovana 22. 6. 1966)

3. SOKOL

BAE Systems Hawk (sokol) ali Hawker Siddeley Hawk, je britansko enomotorno podzvočno šolsko vojaško letalo. Uporablja ga tudi britanska akrobatska skupina Red Arrows (letalo na sliki). (Edit: Charles Skilton and FRY LTD, foto: Industry photograph)

Poznamo okoli 60 vrst sokolov. Razširjeni so po vsem svetu. V Evropi je najbolj znan rod Falco. Sokol selec, je najhitrejša žival na svetu, z najvišjo hitrostjo pri spustu 389 km/h. Kar spominja na sodobna lovška letala. (Edit: WWF, foto: BCL/C. R. Dawson)

4. KOS

Lockheed SR-71, neuradno poznan kot Blackbird (slovensko kos), je izvidniško letalo dolgega dosega in s hitrostjo do 3,2 Macha, kar ga uvršča med najhitrejša letala. Zaradi visoke hitrosti je praktično nedosegljiv za prestreznike in protiletalsko orožje. Ime kos je dobil po črni barvi, ki ga dela radarsko manj vidnega. (Edit: R. & R. Büttner, Paulusverlag, Fulda, potovana 1965)

Kos velja za parkovno ptico, ker je gozdove zamenjala z naseljenimi območji z drevesi. Značilno temno črno barvo in rumen kljun imajo le samci. Samice so malenkost bolj pepelno sive barve s kljunom manj intenzivne barve. (Edit: Popp-Verlag, Heidelberg)

5. LASTOVKA

Lasta 95 (lastovka) je lahko enomotorno propelersko šolsko vojaško letalo proizvajalca Utva Pančevo. Je nizkokrilec z uvlačljivim podvozjem tipa tricikel. Lasta lahko izvaja akrobatske manevre v razponu $+6/-3$ g, kar je primerljivo z lastovkami. (Foto: Ivan Laznik, tisk Gorenjski tisk Kranj)

Lastovka (*Hirundo Rustica*) je ptica selivka, ki jo prepoznamo po modrem zgornjem delu telesa, škarjastemu repu in ukrivljenih koničastih perutih. Ker se prehranjuje z insekti, ki jih lovi v letu, je zelo hitra in okretna. (Edit: Royal Society for the Protection of Birds, London; tisk: R. S. Art pres Ltd.)

6. OREL

J-22 Orao (orel) je reaktivno vojaško jurišno letalo, jugoslovansko – romunske proizvodnje. Zaradi Romunskega embarga, ni dobil dovolj močnega motorja, za nadzvočno hitrost, ki jo presega le pri pikiranju pod polnim plinom.
(Foto: Ivan Laznik, tisk Gorenjski tisk Kranj)

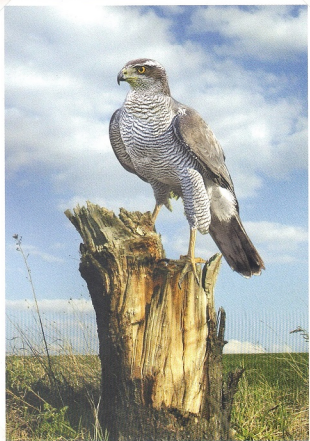

Orel je dober jadralec, ki večino svojega plena ujame na tleh z napadom iz zraka. Je gospodar višin, saj živi v visokogorju. Teren nadzira s krožnimi leti na velikih višinah, kar mu omogoča dober vid. (Edit: EDICIONES SICILIA S. A.; foto Eduardo Primo)

7. KRAGULJ

McDonnell Douglas T-45 Goshawk (kragulj) je zelo moderna različica mornariškega letala Bae systems Hawk za uporabo na kopnem. T-45 uporablja mornarica ZDA kot trenajžno letalo, ki je sposobno pristanka na letalonosilki.
(Foto John A. Ivanci; tisk: postal-shop.ru)

Kragulj je srednje velika ptica ujeta, pri čemer je samica večja od samca. Odrasel kragulj meri v dolžino od 48 do 61 cm. V letu ga spoznamo po zaobljenih perutih in po dolgem repu. Kragulji niso dobri jadralci, zato v letu pogosto zamahujejo s krili. Življenjski prostor kragulja so gozdovi, v katerih tudi gnezdi. (Editor: Pošta Moldova (celina); foto in dizajn: Alexander Kornienko 2016)

8. KOLIBRI

Potniško letalo ATR 42 je manjše turbopropelersko letalo, za kratke in srednje razdalje (letalski avtobus) z 42 sedeži za potnike. Zaradi majhnosti, ga v Italiji imenujejo Colibri. (Edit: ARTI GRAFICHE ALINARI BAGLIONI S. p. a. Firenze)

Kolibriji so družina majhnih ptic. Zaradi hitrega prhutanja s svojimi krili (15 do 80 nihajev na sekundo, kar je odvisno od velikosti ptice) so sposobni lebdeti v zraku. So edine ptice, ki lahko letijo nazaj. (Edit: Oriental City Publishing group Limited)

9. PTICE ROPARICE

Lockheed Martin F-22 Raptor (roparica) je letalo podjetij Lockheed Martin in Boeing, pete generacije vojaških letal. Je najboljše in najdražje letalo svojega tipa. Namenjeno je za zračne boje izven vidne razdalje. Letalo so naročili v času hladne vojne kot odgovor na letali MiG-29 in Su-27. (Edit: John Fry production; foto US Air force)

Ptice roparice ali po naše tudi ujede so plenilske ptice različnih velikosti, od postovke do planinskega orla. Tukaj vidimo planinskega orla, največjo ujedo naših krajev. Odlikuje ga dobro jadrnanje v krogih in dober vid, s katerim opreza za mrhovino in živim plenom. (Edit: Paul Bender, Zollikon – Zürich, potovana: 28. 11. 1927)

10. KONDOR

Jadrarno letalo Condor IIa je naslednik letala Condor I iz leta 1932. Po drugi svetovni vojni je dvosedežni Condor IV prvič poletel leta 1951. (Edit: R. & R. Büttner, Paulusverlag, Fulda, potovana 1965)

Kondorji so največje leteče kopenske ptice na zahodni polobli (razpon kril 3,3 m). Sposobni so jadрати in lebdeiti s pomočjo termike, in opazovati okolico za mrhovino. (Edit: Wien-Schönbrunn Tiergarten)

11. JASTREB

Letalo J-1 Jastreb je reaktivno vojaško jurišno letalo, ki so ga izdelovali v tovarni SOKO v Mostarju, med letoma 1967 in 1979. Nastal je iz letala SOKO G-2 Galeb, ki so mu okrepili trup ter namestili močnejši motor, da je lahko nosil večji bojni tovor. (Edit in foto: FRONT nedeljni ilustrovani list)

K B K
otok • isola • insel • island

Jastreb je večinoma mrhovinarska ujeta. Najdemo ga povsod, razen na Antarktiki in Avstraliji. Značilnost jastrebov je gola glava, ki igra pomembno vlogo pri uravnavanju telesne temperature. V mrazu sključijo telo in glavo, v vročini pa ju iztegnejo in tako uravnavajo telesno temperaturo. (Edit: BAR Rijeka, foto: Sanjin Ilić)

12. ALBATROS

Aero L-39 Albatros je visoko zmogljivo reaktivno šolsko letalo češke firme Aero Vodochody. Zasnovan je bil v šestdesetih letih prejšnjega stoletja kot zamenjava za Aero L-29 Delfin, kot glavno šolsko letalo. (Edit: J. Seifert; Foto: Jiri Zedka; tisk: STICK s. r. o.)

Albatros je ptica subpolarnih voda Antarktike, a jo najdemo tudi bolj severno. Klateški albatros ima razpon kril do 3,60 metrov. Je odličen jadralec, okreten in lahko vzleti proti vetru, ne da bi enkrat samkrat zamahnil s krili. (Edit: Colourview Publications 1977 Ltd, Oamaru, N. Zelandija, foto: Georg R. Change)

13. TUKAN

Letalo EMB 312 Tucano brazilskega proizvajalca Embraerja je enomotorno, dvosedežno, trenajžno turbopropelersko letalo. Po izgledu in specifikacijah je podoben letalu PC-9 in uporablja isti motor Pratt & Whitney Canada PT6. Zgradili so 664 letal, od tega 160 licenčno v Britaniji kot Short Tucano.

COSTA RICA

Ptica Tukan je znana po svojem pisanem perju, predvsem pa po ogromnem kljunu, ki doseže tudi pol telesne dolžine. (Edit: Zona tropical S. A.; foto: Jean Mercier)

14. GOS

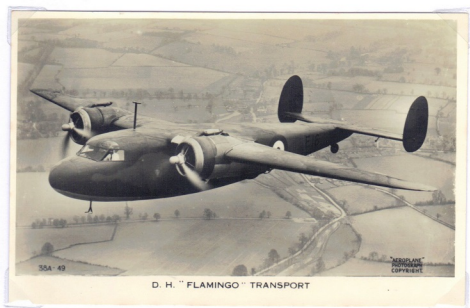

Grumman G-21 Goose (gos) je hidroplan, firme Grumman. Služil je kot osem sedežno "primestno" letalo za poslovneže. Med 2. svetovno vojno je Goos postal učinkovit prevoz za ameriško vojsko. (Edit: Mary Jayne's RailroadSpecialties Inc ©1994.; foto: Jay Selman)

Gosi so velike vodne ptice. So pa tudi dobri in vzdržljivi letalci. Te lastnosti jih delajo podobne velikim vodnim letalom. (Edit: Panorama; foto: E. Studnička)

15. FLAMINGO

De Havilland DH.95 Flamingo je britanski dvomotorni visokokrilec, iz leta 1938. Med 2. svetovno vojno so v Royal Air Force (RAF) letalo uporabljali za transport in splošne namene. (Edit: Valentine's Post Card Ltd., natisnjeno v Veliki Britaniji)

Flamingovci ali plamenci so red ptic, v katerega običajno spada edina družina Phoenicopteridae. Odlikujejo se z dolgim vratom, dolgimi nogami s štirimi prsti, od katerih je zadnji zakrnel, prednji trije pa so povezani s kožico. Hranijo se z algami in vodnimi nevretenčarji, ki živijo na obalah rečnih ustij ali ob obalah morja in jezer. (Edit: S. E. P. T. - 35, Boulevard Gorbella, tiskano v Italiji, potovana 17. 8. 1965)